

MAD'Y

OVZDEL.
SPOLOK

ŠTÁTNY
ARCHÍV
V TRNAVE

BRATISLAVSKÝ MAD'Y VŠEOBECNOVZDEL. SPOLOK
POB. V TRNAVE 1886 - 1917

M e s t s k ý a r c h í v v T r n a v e

BRATISLAVSKÝ MAĎARSKÝ VŠEOBECNEVZDELÁVACÍ SPOLOK, *v Bratislave*

POBOČKA V TRNAVE 1886-1917

Inventár fondu

Š T Á T N Y

A R C H Í V

Spracoval Jozef Šimončič

V T R N A V E

Trnava február 1961

BRATISLAVSKÝ MAĎARSKÝ VŠEOBECNE VZDELÁVACÍ SPOLOK, POBOČKA
V TRNAVE

I. V osemdesiatich rokoch minulého storočia vznikajú v Uhorsku samovzdelávacie spolky (replika na štvanie Schulverein-u) ako Országos Magyar Iskola-Egyesület, Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület a Felsőmagyarországi Közművelődési Egyesület. Ich cieľom malo byť pozdvihnutie kultúrnej úrovne ľudu, šírenie maďarského jazyka a pestovanie ľudového citu. Prostriedkami spolkov boli ž ľudové prednášky, kultúrne ľudové kurzy, vydržovanie detských opatrovní a škôl, zriaďovanie knižníc, organizovanie ľudových spevokolov, poskytovanie štipendií učiteľom a žiakom, usporadúvanie kurzov domácej výroby a podpora ľudových edícií. (Révay Nagy Lexikon). Tieto spolky stali sa však dôslednými nástrojmi maďarizácie.

Podnet ku vzniku spolku dal J.Bánó, bývalý podpredseda snemu, na porade maďarskej historickej spoločnosti v r.1881 v Prešove. (Bokes, Slovenská vlastiveda IV, Dejiny, str.272 n.).Navrhol aby šarišská župa (pôvodne vraj maďarská, ktoré stratila maďarský charakter až v 18.storočí) šírila úradne medzi ľuďom reč a ducha maďarského. Župa novohradská, bratislavská, nitrianska, trenčianska nasledovali príklad šarišu. Riaditeľ meštianky v Hlohovci Móric Orbók a nitriansky školský inšpektor Gustáv Libertiny založili časopis Nemzet Határör - orgán FEMKE. Výzvu k založeniu FEMKE podpísal Jul.Odescalchi v Nitre 8.febr.1882, kde bolo i zakladajúce valné zhromaždenie 20.nov.1883 za účasti županov a starostov. Stanovy tu schválené si určovali za cieľ: udržať nemaďarské obyvateľstvo Turca B.Štiavnice, Bratislavy v národnom duchu maďarskom, šíriť maďarčinu ako štátny jazyk prostriedkymi ľudovýchovy.

V r.1885 bol v Budapešti založený Magyarországi tót közművelődési egyesület pre vydávanie slovenských kníh v maďarskom duchu. Na jeho čele stál spišský biskup J.Czászka a tajomníkom bol turčiansky podžupan L.Lehoczky.

Neskôr sa vyjasnili ciele FEMKE. Bola to vlastenecká služba idey jednotného maďarského národa, nositelia ktorej stáli bdele na strážii v Hornom Uhorsku proti akýmkoľvek prejavom paslavizmu. Išlo tu o snižovanie pojmu slovenského národa a vsnahe prevychovať mládež zakladajú sa mu ešte i detské jaksše (óvody).

Magyar közművelődési egyesület Pozsonyban vznikol v r.1883. Jeho pobočka v Trnave (úradný názov Fiókja Nagyszombat) mal už v r.1886 174 členov. Predsedom v Trnave bol Somogyi Gyula, pokladníkom Tejfalusy Ferencz a zapisovateľom Alszeghy János, najagilnejší člen spolku. Zoznam členov, prítlačený k pozvánke na výročné zhromaždenie 14.jan.1886 je dokladom ako zasiahli maďarizačné snahy Trnavu. Prevažne ide o ľudí v štátnej službe, mestskú inteligenciu a živnostenské rodiny.

Kultúrny význam spolku spočíval vo vytvorení podmienok pre organizáciu väčšej knižnice a jeho pričinením začína ^{činnosť} v r.1908 mestská verejná knižnica (Nagyszombati városi közkönyvtár), kde bol Alszeghy prvým knihovníkom. Takisto z jeho osobnej iniciatívy bolo otvorené pri knižnici (sídlila v Albertinume) 12.aug.1908 mestské múzeum (Nagyszombat sz.kir.város történeti emléktár). Ďalšou významnejšou akciou spolku bola organizácia troch detských opatrovní (Križovany, Smolenice, Budmerice) a okrem tohto neprekročil spolok tradičný rámec trnavskej uzkoprsosti a malosti.

II. Fond je uložený v jednom kartóne. Je to vlastne agenda spolku z r.(1856) 1886-1917. Pre roky 1886-1887 je zachovaný skýsi imitovaný podací protokol, ktorý informuje o širšej agende ako sa zachoval. Na požiadanie mestského archívára Jozefa Mazára, fond v r.1953 preskartoval okresný archívár v Trnave Pavol Hauptvogel. Spisy sú na tergu signované a radené sú chronologicky. Sú to pozvánky a zápisnice zasadaní, obežníky centra, zoznamy členov, účtovné uzávierky, korešpondencia atď. I napriek torzovitosti pomôže tento materiál pomerne dobre rekonštruovať toto smutné obdobie slovenských dejín.

Inventár bol k fondu vypracovaný vo februári 1961.

INVENTÁR MKE

1. Kniha návštev trnavského múzea 1
(Nagyszombat sz.kir.város történeti ehléktára, vendég-könyve)
12.8.1908-21.8.1917
maď., 21x34cm, plát.väzba, folií 19, zachov.
2. Podací protokol 24.jan.1886-4.jan.1888
maď., zošit, folií 22, zachov.
3. SPISY (agenda spolku):
zápisnice zhromaždení spolku 24.1.1886, 6.2.1886, 11.3.1886,
22.3.1886, 29.5.1886, 25.6.1886, 5.2.1887, 30.4.1887, 2.12.1887,
14.3.1888, 17.11.1902 atď.
Pozvánky na zhromaždenia spolku.
Obežníky bratislavského centra (7.2.1886, 21.3.1886, 10.3.1887).
Štatúty bratislavského MKE z r.1884.
Zpráva o činnosti bratislavského MKE 18.12.1893 (trnavská pobočka
má 363 členov, predseda gróf Zichy, pobočka vedie 3 opatrovne),
17.12.1894, 16.12.1895 (trnavská pobočka má 3660 zväzkov kníh,
vedie 3 opatrovne: v Križovanoch-Ernyey Kálmán, farár, v Smoleni-
ciach+ dr.Strasser Győző, okresný lekár, v Budmericiach-Jankovich
Mikuláš, farár).
Účty spolku 1892/93.
Zoznam členov spolku v Trnave i v okrese zo dňa 9.dec.1906.
Propagácia knihy Somogyi Gyulu: Nagy időkől kis történetek (v prí-
lohe je Somogyiho životopis).
Zpráva o otvorení mestskej knižnice 16.febr.1908 a jej štatút
schválený mestským valným zhromaždením 2.okt.1907 z.191/1907.
Úradná korešpondencia (farár Plechlo z Kátloviec, školy, inšpektor
z Brestovian - v spolkových záležitostiach).
Testament (kópia) dr.Viktora Vilhelma Strassera (+1.1.1912 v Smo-
leniciach), okresného lekára v Smoleniciach zo dňa 13.6.1908, kto-
rým daruje svoju knižnicu trnavskému MKE, antické a keramické zbier-
ky trnavskému farárovi Pavlovi Jedličkovi a 600 Kr.svojej kuchárke
Antónii Schultz z Lechtíc).
Zoznamy kníh podľa uloženia v skríniach (vypracované Alszeghym).
Rukopis hry (z 5.12.1856) od Fobsa Lajos: Egy nő kinek elvei vanna
Sedmohradské memorandum z r.1863.
Diplom udelený J.Alszeghymu bratislavským centrom MKE 12.5.1902.
Pamätná kniha FEMKE z r.1902/3.

V T R N A V E

ŠTÁTNY
ARCHÍV
V TRNAVE